

M. PAULI JUUSTEN,  
EPISC. QUONDAM AB.  
CHRONICON EPISCOPORUM  
FINLANDENSIUM,  
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-  
MENTORUM ILLUSTRATUM.

---

CUJUS  
PARTICULAM VIII,  
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,  
PRÆSIDE  
M. HENRICO GABRIELE  
PORTHAN,

ELOQ. PROFESSORË REG. ET ORD. R. ACAD. LIT. HUMAN.  
HIST. ET ANTIQUIT. MEMBRO,

*Publicæ bonorum censurae submittit*

ANDREAS SALOVIUS,

TAVASTENSIS,

In AUDITORIO MAJORI die IV Junii

A. MDCCLXXXVIII,

*Horis post meridiem consuetis.*

---

A B O Æ, Typis FRANCKELLIANIS.



## THESES I.

Quamvis sapientis esse existimetur, aliorum vel ignorantiam vel errorem in suam posse utilitatem convertere: absque injuria tamen hoc fiat oportet; nec, ignorantes errantesque docendi monendique officio se haud vacare, oblivisci simul debet.

*Thes. II.* Quamquam vulgo dicitur, nostris rebus quomocumque velimus nobis uti licere; id tamen non omnino verum esse reperiet, qui accuratius de hac re cogitare voluerit.

*Thes. III.* Imitando utique hominum ingenia mores & oratio maxime formantur; quamobrem haud parum refert, cujusmodi exemplorum imitatio cuique obtingat.

*Thes. IV.* Non inepte doctrinæ vim in gente aliqua posse in extensivam & intensivam dispesci putamus. Unde Lexica quæ vocant Realia, intensivæ illi (interiores literas progressumque scientiarum spectanti) plerumque noxia, ad extensivam promovendam, ubi accurate diligenterque confecta fuerint, conferre tamen posse, haud negamus: sed nec esse est cavere, ne doctrinæ contingat quod in fluviis obtinere videmus, qui quo latiores, eo minus fiunt profundi.

*Thes. V.* Lumen literarum ac Philosophiæ, superstitioni & fanaticismo valide utique obstitit. Nec existimandum est, pretio laudique earum aliquid decedere, si homines quibus per ineuntem ætatem licuit otio ignaviæque litare, quique sensum animi magis quam judicium excolere fuerunt, vel in media literarum luce ad superstitionem & consilia fanatica probanda reperiantur esse propensiores.

*Thes. VI.* Idonea profecto ratione scitum nititur eorum, qui leges ad cavenda delicta quam ad punienda magis esse comparata debere monent. Ac quamvis ipsæ etiam pœnæ sapienter definitæ & sumptæ, ad cavenda scelera vehementer valeant; tamen consilia institutaque prudentia, quæ illecebras, incitamenta, alimenta & opportunitatem peccandi deminuunt, summam inprimis laudem merentur. Inter quæ consilia, illa quæ ignaviam proscribunt & penuriam remouent quæritus honesti, quo exercendo vitæ necessitates comparare cuique licet, quæque hinc inopiæ causas tollunt, primo poni loco, merito debent.



manus inciderant, si Christo nomen dare (nihil licet aut parum sibi cognito) ac baptismi ritu initiari haud abnuebant, in fidem receptos, ac neque bonis neque libertate mulctatos (80); illam vero si recusabant conditionem, neci datos (81).

P

Ad

(80) Cfr. *Chronicon Rhythm. Majus*, l. c. p. 22. Cujus Interpres ERICUS OLAI (l. c.) *Datur*, inquit, *optio fugientibus; ut qui vellem fierent Christiani, vita & bonis sibi salvis remanentibus; alioquin tam vita quam bonis exciderent*. Repertus quidem fuit, qui devictis Fennia omne terrarum fundorumque suorum dominium ereptum fuisse, fingere non vereretur; sed bene est, quod veritatis fidem manifestam, non historicis argumentis, sed causidicorum arte atque ingenio in privatae causae nescio quod patrocinium temere impugnatam, nihil necesse sit accuratius vindicare.

(81) Chron. Rythm. L. e.

Hoo them wille til handa gaa,  
 Of Christen warda of doopet saa,  
 Honom lato the godz of liiff,  
 Of frijd at lfwā uthan alt liiff.  
 Hwilken Heden ey wille saa,  
 Honom lato the ddden dswergaa.

Scilicet non cupiditate praedae, ditionisve augendae, sed religionis praecipue Christianae propagandae causa gerere bellum videri volebant! Praeda tamen locupletati auctos fuisse, idem auctor affirmat, suo modo de Svecorum exercitu ejusque gestis canens:

The Christue lade ther til hampna,  
 Manga otaliga förgylte stampna,  
 Matte Hedna män ther see,  
 Ther mera matte sörja än lee:  
 The tofo thera baner of gingo i land;  
 Them Christue gick ther wäl i hand,  
 Thera sädla lato the ther sijnna,  
 Dswer alt thet land, of hielma sijnna;  
 The wille gerna thera swärd fresta,  
 Dppa the hedna Lawesta,



) 110 (

Ad quem locum classis Svecica appulerit, veteres non indicant Auctores. Ad *Portum* quidem *Tavastorum* vento secundo delatam fuisse, ERICUS OLAI dicit; is vero quis fuerit, aut ubi locorum situs, non significat (82).

In vicinia hodiernæ urbis *Björneburgensis* exfensionem factam fuisse, suspicari quis pøssit, quod fluvius ibi mari aquas immiscet ex interioribus *Tavastia* partibus delatas; unde eo quasi duce, etsi subeuntibus adverso,

---

Som ial wånte at the giorde,  
Gull of Sölf of starcka, hiorde. (Sc. prædani rædi sunt).  
The Lawaste drogo tha undan,  
The Hedna tappade, the Christne wunno.

Nimis simplex narratio, quamquam nec illa poetico ornatu carens, (quo etiam vim auri argentique & pecorum numerosas greges victis barbaris ereptas, *opulentam prædam* Decano Upsaliensi dictam, retulerim?) recentioribus visa est; quare & castra munita *Tavastis* tribuunt, quorum nullam vetus carmen facit mentionem, & ea quomodo a Svecis sint expugnata describunt, &c.

(82) OLAVUS quidem PETRI in *Chronico rer. Svecicar.* M:S locum non definit accuratius, quam ut exercitum dicat a Rege transmissum *in Finlandiam*; non audemus tamen, veteris scriptoris contempta plane auctoritate asserere ad coloniam suam in Fennia jam confirmatam, Svecos classem appulisse, atque inde terram *Tavastorum* armatis copiis ingressos, eam subjugasse; docent allati versus aperte, classem Svecicam hostilem oram recta petiisse, hostes Svecis naves egressis obviam mox venisse &c. Nisi parum accurate auctorem hæc tenuisse suspicemur; quod durius tamen fuerit? Mirum autem videri possit, nullius ex vicina colonia Svecica simul in *Tavastos*, ad vires eorum dividendas &c. factæ impressionis, mentionem fieri; nisi manca adeo rerum hoc tempore apud nos gestarum omnis esset memoria, ut ex silentio paucorum inopumque quæ superflua monumentorum concludere nihil liceat. Fortassis minus præterea sive necessariam sive commodam huiusmodi expeditionem judicabant, aut ob vires coloniae tenues non facile audendam? &c.





so, in regiones illas penetrare, hoc ævo, cum vix ulla adhuc vias æstate permeabiles Finlandia haberet, imprimis licuisse videri queat (83). Sed probabiliores tamen rationes a MESSENII stare partibus videntur, qui veterem credo secutus traditionem, Birgerum classe Ostrobotniam petiisse, & non procul ab hodierna urbe *Wasensi* ad litus appulisse, auctor est (84). Quam sententiam Colonia

(83) Nec omnino absurde ex Nylandiæ ora (ob prope sitas aliorum quoque barbarorum sedes, hostilibus incursionibus maxime expedita) Svecos vicinam adiisse Tavastiam, existimari possit; nisi & classem Svecicam, littus prætervectam Aboënsē, haud facile ad longius remotum illud navigasse putes, & Nylandiam præterea a coloniis Svecicis ita jam fuisse occupatam, ut locus aliquis idoneus *Portui Tavastorum*, ejus vetus scriptor meminit superfuisset vix videatur, quem nec in vicinia coloniarum Svecicarum proxima situm fuisse, verisimile sit?

(84) *Scandiæ illustratæ* T. X. p. 9. Verba ejus, non contemnendam totius hujus expeditionis notitiam exhibentia, hæc sunt: "MCCXLIX --- Ericus Sveciæ Rex, Finnoꝝ provocatus *borealium* "piratica, transmissio illuc exercitu, per affinem directo Birgerum Jarl, "plerosque *Ostrobotniensium*, ad arma convolantium, prosternt; his nos "vos ex Svecia colonos sufficit; Ethnicos ad Christum superstites convertit, in binas cum Svecis divisas parochias, *Pederberensem* (leg. *Pedersdrensem*) scilicet & *Muserensem* (leg. *Mustafarensē*); occasionem rebellandi erepturus illis, præsidium erigit *Korsholmense*, sub quo & civitas deinde confurgit. Ubi Sveones, circa eundem (locum?) classe relicta, per nemus interpositum invadunt Tavastiam, Christianique & Sveciæ regno incolas non difficulter subjugatos Rendamechenſi commendant Antistiti, veluti in utriusque conservandos obedientia, Castrum adminiculo, ibi mox suscitato, & Tavastborg ea propter appellato." Cfr. EJUSD. *Chronicon Rhythm. Finlandiæ*, p. 18 & 19; nec non ELIÆ BRENNERI *Narratio de urbis Wasensis primordiis* (in *Dihang til Tidn. utgifne af et Sålffay i Åbo 1785*, p. 54), ac MATHESII *Disp. de Ostrobotnia* p. 88. *Fenni Boreales* quorum piratica accessit fuisse Svecos dicit MESSENIUS (si fidem hæc assertio ejus meretur?) nulli esse alii potuerunt quam *Tavasti* per Ostrobotniam sedes suas ad mare usque protendentes, aut piscatus saltim portuumque opportu-





Svecica in australiore hujus provinciæ ora maritima collocata, valde confirmat, quam *Birgerum* Ducem huc fecum adduxisse, terrasque incolarum qui vel acie ceciderant vel novo domino novæque religioni fidem obligare detrectaverant (aliasque habitatoribus vacuas) ei tribuisse, exemplum R. *Erici Sancti*, quod in Finlandia australi Nylandiaque occupanda dederat imitatum, verisimile est; nec enim facile reperire licet, qua alia occasione hæc ad illam oram deducta Colonia fuerit? Neque in illa vicinia opportunitas defuit fluvium *Kyroñsem* (vel *Ilmolensem*) subeundo prope ad fines Tavastorum accedendi; in quorum terras, lacus atque flumina, superato saltu Tavastiæ, (qui dicitur,) jugoque illo depressiore (*Maanseltä, Landryggen*) quod hanc provinciam ab Ostrobotnia separat, iter patuit. Credendum vero est, partim per itinera Svecorum qui in Finlandia confederant, Fennorum

---

nitare usi littora hæc frequenter advenies; qui iidem *Ostrobotniensium* quoque illorum nomine venire censendi sunt, quos ad arma convolasse superatoque fuisse, addit. Certe vetustiora monumenta alios Svecorum hostes hæc expeditione vel petitos vel devictos, quam *Tavastos*, ignorant (cf. *Scand. T. XII, p. 117*); nec *Carelios* (s. *Savones*) ad littora usque Sinus Botnici tum adhuc penetrasse constat? certe australiorem Ostrobotniæ oram nunquam attigerunt. Quod in duas fuisse Ecclesias, cum novos, tum veteres (qui Christianam amplexi essent Religionem) incolas divisos affirmat, id vix ab ipso quidem mox factum esse Duce *Birgero*, sed postea ab Episcopo Finlandensi ita fuisse constitutum credas, post constructa demum iis locis templa; neque verisimile omnino est, Jarlum ad Pedersörensium usque Ecclesiæ fines esse progressum. Valde autem probabile videtur, castrum aliquod, ad novos defendendos colonos classemque tutandam, prope locum appulsus fuisse constructum; si quidem ibi illa relicta fuit, nec aut in Sveciam fuit reversa, aut ad australiora, quod verisimilius putamus, Fennicæ littoræ cursum postea direxit, his securitatem præstitura, exercituique meridiem versus iter tendenti auxilium revertendique tandem in Sveciam præbitura opportunitatem?



rumque neophytorum ad Tavastos convertendos (commerciaque fortasse cum illis, qui pellium pretiosiorum copia inprimis abundabant facienda) olim suscepta, horum locorum opportunitatem ignotam Svecis non fuisse, partim Tavastos captos converfosque duces itineris adhibitos: quod illis tanto fuerit familiarius oportet, quanto est probabilius, & piscandi causa & forsan etiam prædandi, proximum Ostrobotniæ littus eos frequentasse. Certe & veteres quas SCHEFFERUS affert (85) traditones confirmant, Tavastos olim Lappones persecutos suæque egressos regionis finibus, ad littora usque Sinus Botnici accessisse; & recentiora produunt monumenta, ad incolas Tavastiæ dominium quoddam in partes terrarum Ostrobotnicarum olim pertinuisse (86).

Quod

(85) *Laponia* C. VI, p. 46 sqq. Ostrobotniæ regionem superiorem, iugoque quod illam a Tavastia Savolaxiaque separat viciniorem, a Laponibus diu etiam post fuisse pererratam, qui in his silvis locupletem venatus materiam inveniebant &c. dubio caret: littora ac inprimis fluviorum ostia piscatui erant commodissima; ubi itaque Tavastos quosdam viciniore domicilia mature collocasse, non est improbabile. Interjecta vero regio humilis & plana, paludibus fuit obtecta, nec vel facile permeabilis vel cultui aptissima, nisi ubi eam fluvii secabant, quorum ripis proximæ terræ, sensim exsiccata, novis incolis sedium capiendarum opportunitatem deinde præbeant. Prisca hæc illius facies regionis, vel illa docere satis potest, quam probabilis eorum sit opinio, qui regnum Quenorum, multis etiam ante seculis, ibi floruisse ac præcipuam habuisse sedem, existimant! Unde simul patet, quid de illorum sit ingenio sentiendum, qui commemoratam ab *ADAMO Bremensi* (Hist. Eccles. L. III, C. XVII) infelicem *Anundi*, filii *Emundi* Senis Sveciæ Regis, in terram Feminarum s. Amazonum (Quenlandiam) expeditionem, ad Ostrobotniæ has oras fuisse susceptam conjiciunt? Cfr. Disp. de S. *Henrico* P. I. p. 2, not.

(86) Vid. Literæ Magni Kazi Præfeci Tavastiæ, datæ a. 1390; in quibus mentio fit *silvarum*, & *aquarum pisculentarum*, in *Boreali*



Quod autem Tavastiam per Ducis Birgeri hanc expeditionem Russorum imperio fuisse ereptam, cui antea paruerit, credere se auctor dicit vetustus cui totius hujus belli præcipue debemus notitiam (87); id opinionis temeritate, & de vera horum populorum illis temporibus conditione minus accurate doctum fecisse, contendimus. Primo enim tantum abest ut ulla in Russorum annalibus existant vestigia Tavastiæ eorum ditioni illa ætate subjectæ, ut contra iidem indicent annales neque Careliam, his multo viciniorem, totam plene eorum adhuc tum paruisse imperio (88). Docet sane MÜLLERUS, in conventionione a. 1270 (cujus adhuc supersit exemplum) inter Magnum Principem *Jaroslavum* & civitatem Novgorodensem facta, ubi urbes & provincias recenseri ei civitati (ad quam omnis tum septentrionalis Russia pertinebat) subjectas perhibet, nullam *Careliæ* proprie dictæ (multo minus

---

*Botnia sitarum* (Stornastoga of Siskewatn, som ligger noer i Bothuen), atque ad prædium tamen *Kandala*, paroeciæ *Väno*, pertinentium, quas ex veteri *Libro Privilegior. Ecclesiæ Aboënsis* depromitas exhibet *Dn. Frantzen Disp.* cit § 3, p. 20.

(87) Chron. Rhythm. majus p. 23.

Thet samma land (Tavastia) wart alt Christit,  
Ja! tror thet Ryssa Ronunger mistit.

Non rem exploratam, sed suam tantum conjecturam se adferre, ipse indicat.

(88) Pro ea quidem quæ ad nos pervenit horum annalium notitia, hæc disputamus; qui tamen fatemur, parum adhuc vel de ipsorum auctorum diligentia vel excerptarum inde particularum, quoad nostras res illustrandas vero pretio, plane nobis rem constare. Post exacte & critice edita, collata atque examinata hæc Russicæ historię veteris monumenta, viri linguæ & literarum ejus gentis, non minus quam nostræ Historię periti, hujus arbitrii potestatem demum habebunt.



nus Tavaſtiæ, aliarumve partium Finlandiæ occidenta-  
lioris) fieri mentionem (89): quale monumentum, mag-  
næ ſine dubio in hujusmodi quæſtione decidenda, ha-  
beri debet auctoritatis.

Ac idem teſtatur (90) in *Chronico Novgorodenſi* (91)  
narrari, Principem Novgorodenſem *Demevrium Alexandri*  
Filium, a. 1278 expeditionem contra Carelios feciſſe, to-  
tamque eorum terram (viciniores ſine dubio ac orien-  
tiales auſtralioreſque ejus partes?) igne ferroque atro-  
citer vaſtaſſe: quod ſatis oſtendit, in ſubditis imperii ſui  
illos

(89) Saml. Ruſſiſcher Geſch. V B. p. 417. ſq. Scilicet non dabi-  
tamus, quin ſi harum provinciarum ibi facta fuiſſet mentio, a viro ocu-  
latiſſimo nec in talibus ſegni hoc obſervatum legeremus.

(90) L. c. p. 419. Cfr. LAGERBRING Sw. R. H. Del. L, C. 14 ſ.  
10, p. 617, & not. (1).

(91) De hujus Chronici indole conſulatur *Schlozer Probe Ruſſ-  
Annalen* p. 40. 41. 42.

Ceterum, diſſimulandum non eſt, cum Ruſſos hoc tempore con-  
ſilia imperii ſui dilatandi agitaffe avida ambitioſaque, ſucceſſu haud  
ubique deſtituta, tum vicinis barbaris, Careliis, Ingris, Eſtonibus &c.  
dudum potentiores, licet hiſ conſtanter non imperarent, tamen ſæpe  
aut ſociis expeditionum piraticarum adſcitis aut bello vexatis tempo-  
rarium obſequium partim eliciſſe partim extorſiſſe, munera etſiam (ſi-  
ve mavis tributa, pro redemptione vitæ & pagorum a vi & incendiis  
collata,) haud raro iis expreſſiſſe videri, atque hinc auctoritate qua-  
dam præ reliquis diu jam floruiſſe. Quæ res ſine dubio anſam dedit  
opinionibus, de imperio ac jure illius gentis, magnificentioribus inter-  
dum quam pro rei veritate concipiendis: cujus generis errorem, Au-  
ctori quoque *Chronici Rhythmici* ſæpe a nobis laudato impoſuiſſe, proba-  
bile eſt. Cfr. quæ de celebrato itidem Sveonum antiquiſſimo in ter-  
ras has orientales imperio ſupra monuimus, p. 89 - 93. Nimis ſunt ho-  
mines ad mores rationemque antiquiſſimorum temporum ex ſuæ ætatis  
indole metiendos ac dijudicandos proni: quamobrem expeditiones pi-  
raticas, a privatis ſæpe hominibus olim temere ſuſceptas, cum poſte-  
rioris ævi conſiliis, provinciarum ſubjugandarum imperiiſque ſtabilis  
dilatandi mente continuatis, mox comparant.



illos haud numerasse (92). Deinde in nostris monumentis nulla omnino occurrunt vestigia vel auxilii a Russis hoc

(92) Cujus generis illud fuerit imperium, quod in plurimas vicinas gentes Russi exercerent, (nempe tale fere quale littoris Frisici, Belgici, Anglici, Hibernici, Francici, &c. accolæ sæculis IX & X a Normannis experiebantur), vel ex iis quæ de sæpius a Russis occupata Estonia Annales eorum habent, judicium fieri potest. Quamquam enim a. jam 1030 a Principe *Jaroslavo* Wladimiri F. subactos fuisse Estonos (h. e. partem eorum bello vexatam ad tributum pendendi necessitatem fuisse adactam; non enim omnes hoc fatum contigisse, vel vetus auctor a *Grubero* editus satis ostendit) & urbem Dorpatensem conditam (h. e. castrum quoddam ibi exstructum) docent; tamen a. 1133 & a. 1262 milites rursus contra eosdem Estonos expeditiones a *Wsewologo* Mstislawi Filio & *Demetrio* Alexandri Filio fuisse susceptas, atque Dorpatum occupatum, legimus. Vid. MÜLLER L. c. p. 396, 398 & 415; coll. T. I. p. 310, not. II. Cfr. GRUBER *Orig. Livon.* p. 81 & 161. Nempe prout vel ferociores potentioresque erant, atque exercitu terram vicinorum infestare valebant, vel internis turbis aut externis bellis ab hujusmodi expeditionibus repetendis arcebantur; ita tributa iis vel solvebantur vel recusabantur. Cfr. GRUBER l. c. p. 26. Quare in *Chronico Slavov.* L. VII. C. IX, s. 10. recte dicit ARNOLDUS *Lubecensis*, apud eundem GRUBERUM p. 195: "Rex Russiæ de Plosceke de Livonibus quandoque tributum colligere consueverat". Morem autem agendi quo usi sunt, vel ex uno exemplo, veteris scriptoris verbis allato, discere licet, qui, *Post hoc* inquit *Nogardenses miserunt Regem Vyescęka*, -- *committentes ei dominium in Darbeta* (castrum Dorpatense) *& in aliis provinciis quas sibi posset subjugare. Et venit idem Rex cum viris suis in Darbetam, & receperunt eum Castrenses cum gaudio, ut sortiores contra Teutonicos efficerentur, & dederunt ei tributa de circumjacentibus provinciis, & quicumque tributa non dependebant, exercitum contra eos direxit, & devastavit omnes terras sibi rebelles.* Vid. GRUBER l. c. p. 191. Non autem Russi soli hoc modo Estonibus tributa extorquere solebant. Principem Norvegum OLAUM Harald F. (Sanctum) similes expeditiones in Oesliam (ut & in Gotlandiam, &c.) suscepisse, & tributa ab incolis accepisse, docet STURLONIDES (l. c. *Hist. S. Olofi*, C. VI, VII, VIII). Nec vel exemplis ille superiorum, nec imitatoribus, caruit. In universum de more Russorum, circumjacentes sibi nationes subjiciendi, (non illo sane neque incommodo neque imprudente, sed ad imperium in easdem constans ac perpetuum reddendum non rone





)

(



hoc tempore Tavastis exhibiti, vel querelarum de suis subditis a Svecorum exercitu violatis, aut litium Svecis a Russorum parte hoc nomine motarum (93); quin laudatæ supra (p. 100. sqq.) literæ Papales contra docent, non nisi *procurasse* gentes prope positas (inter quas Russos vel præcipue intendi palam fecimus) ut Tavasti coloniam Svecicam novamque Ecclesiam Fennicam vexarent, quod de populo Russis vere subjecto dictum vix credas. Cumque nec ullius præterea extant vestigia Ca-

Q

stri

---

(semper idoneo) memorabile exhibet testimonium vêtus scriptor apud eundem GRUBERUM p. 85, dicens: *Est enim consuetudo Regum Ruthenorum, quamcunque gentem expugnaverint, non fidei Christianæ subficere, (quare etiam nostris præcis scriptoribus pari cum paganis loco habentur), sed ad solvendum sibi tributum & pecuniam subjugare.*

(93) Jura tamen sua sive vera sive opinata haud neglexisse, vel ex legatione patet, quam sub hoc fere tempore Magnus Dux Alexander Jaroslavi Filius ad Regem Norvegiæ *Haconem* misit, ob controversias quæ inter Regni utriusque incolas in Finmarchiæ confiniis intercedebant; de qua re hæc habet TORÆUS (Hist. Norvegiæ P. IV, C. 40, p. 265, sq.) "Hac eadem hyeme (a. 1251?) qua Nidarosia residebat" Rex, legati Regis Holmgardi, seu Russiæ, Alexandri accesserunt, de contentionibus Præfectorum Regis Finmarchensium cum *Kyrialis, sive* *Carelis, qui Russiæ Regis tributarii erant*, questi. Hi enim mutuis se invicem cædibus atrociniisque infestabant; id vero qua componi optime ratione posset, in consilio disputatum, --- Rex verno tempore suos una cum Russicis illis legatos Holmgardum mittit; --- Ibi tum nova pace, redactis in concordiam provinciis, cautum ne Kyria i Finnis, nec hi illis in posterum nocerent; quod tamen haud diu duravit." E quo loco simul intelligitur, partem Careliæ, ac illam quidem quæ septentrioni proxima fines Finmarkiæ Norvegiæ attingit, Russis jam fuisse subjectam (pro qua itaque defendenda solliciti erant,) quo tempore aliam hujus regionis partem (eam quæ ad nostram propius spectabat patriam?) hostiliter vastabant; quod nec videri mirum debet, cogitanti Novgorodenses potentiam suam, non unam ob causam, Mare Album versus ac Provincias Dwinæ vicinas, extendere jam diu laborasse.





firi a Russis in Tavastia, vel pro defendenda contra hostes provincia exstructi, vel imperii contra incolarum siue levitatem siue ferocitatem firmandi consilio muniti; nullum superesse dubium viderur, quin Tavasti sui hoc tempore juris nullique alienæ potestati, post ecclesiæ quidem Christianæ a Svecis in illa regione fundatæ extinctionem (cfr. supra p. 100) subjecti vixerint. Societate verocum Russis atque amicitia conjunctos, communi in Svecos odio flagrasse, ac horum consilia armis fidem Christianam propagandi, impedire studuisse, & per se verisimile est, & ex adductis supra testimoniis luculenter patet: confirmaturque eorundem Russorum, in simili consilio Teutonum, Estonum convertere & subjugare adnixorum impediendo, prudenter satis inita ratione. Cfr. GRUBER l. c. p. 161, & c. Magnum tamen Principem Russiæ *Alexandrum* (Newski dictum), Svecorum in Finlandia progressibus ipsum semet palam opposuisse, quod conjecerunt viri illustres, non affirmaverim; nec quæ de victoria ab eo de Svecis (consilia sc. hæc sua impedire conantibus) ad Newam reportata ex Russorum Legendis afferuntur (94), digna esse puto quæ patriæ Historiæ inserantur monumentis.

Quam

---

(94) Vitam Magni Principis *Alexandri Newski* cognominati, qualem Russi olim adornarunt, ejusdem esse commatis ac plerasque Legendas Sanctorum ab Occidentalibus Christianis consarcinatas; a partium studio v. cuius nemo puto non videbit, qui vel breve ejus quod exhibit Ill. MÜLLERUS l. c. T. I, p. 281-314, compendium examinaverit. Tempora, nationes & eventus interdum confudisse, omnia in majus extulisse, fictis miraculis exornasse, apertum est: fortassis etiam facta ei adscripta sunt, quæ postea demum contigerunt? Sed non vacat in hæc inquirere. Si, quæ de Rege Romano victo Legenda Russica narrat, ad Bellum tempore Regis *Birgeri*, adeoque post mortem demum *Alexandri* cum Russis gesti non sit potius referendum, quod se aliquando suspicatum fuisse ipse significat MÜLLERUS (l. c. p. 284, not.), credi





)

(



Quam late per Tavastiam arma sua Dux circumtul-  
lerit, quamque ejus subjugaverit partem, definire haud  
valemus. Verisimile autem est, præter eam regionem  
quæ *Satacundie* (95) venit nomine, provinciam *Tava-*  
*stia*, quæ proprie dicitur, lacubus varie sectam, commu-  
nicationem tamen & commune effluvium aquarum ha-  
bentibus, qua quidem habitata jam fuit, aut hoc tempo-  
re, aut per relictas a Birgero copias, non multo serius,  
ad lacum usque *Päjjäne*, imperio subjectam fuisse Sveci-

Q 2

co.

potest expeditionem indigitari a privato aliquo vel Sveco vel Dano,  
sive *Johanne* Duce (de quo cfr. Chron. Rhythm. p. 33, ERICUS OLAI  
p. 62, Ed. Locc.) sive alio, paganis debellandis laudem & veniam pec-  
catorum, more temporis acquisituro, conjuncte cum Equitibus Livo-  
nicis susceptam. Vid. LAGERBRING l. c. P. II, C. 12, §. 38 & 39,  
p. 369 sqq. Cfr. *St. Petersburg. Journal*, 1777, p. 409 --- 418.

(95) Hujus nominis quæ sit origo, nosmet plane latet. Interpre-  
tari autem licet *regionem centuvariam* vel *centumpaganam* (centum  
vel fundos vel pagos complectentem?) a vocabulis Fennicis *Sata* cen-  
tum, & *Kunda* enclitico, *tractum*, *societatem*, *cætum* vel *complexum*  
quemcunque rerum plurium conjunctarum significante: ut *Maakunda* (a  
*Maa* terra, regio) *totum imperium*, *Meäkunda tractus silvestris*, *Rylä-*  
*kunda totus pagus*, (Bylag) *Hippakunda Diœcesis Episcopalis*, *Päiväkunda spa-*  
*tium diei & noctis*, *Äkäkunda, tota ætas*, &c. An a Svecorum *Sundari*  
imitatione expressum est, ad *Territorium* significandum quod caput qua-  
si regionis recens occupata primo constitutum fuit, ac ubi colonia ali-  
qua Svecica (quæ postea periit aut cum veteribus terræ incolis confusa  
evanuit?) collocata tum fuit; forte in parœcia *Birkala*, cujus ipsum no-  
men, Svecici soni, *loppidanorum* quendam cætum qui sedes ibi delegerit,  
prodere existimetur? Cui opinioni firmamentum inde aliquod accedere possit  
putari, quod hujus parœciæ Templum, circumpositorum fuisse antiquis-  
simum & primis temporibus in tota hac regione unicum, veteri tradi-  
fama dicatur, eamque ob causam etiamnum *Waaha*, *Rirkko*, *templum vetus*,  
appellatur? Cfr. Cel. P. A. GADG Beskr. öfver *Satacunda Häraders*  
*Norra del*, p. 10, not. Sed incertis hujusmodi immorari conjecturis,  
non attinet.





60. Borealiorem vero tractum, maximeque ditionem Rautalambensem, nullos adhuc alios, præter Lappones, certos habuisse incolas, indubia fide constat. (Vid. *Abö Tidn.* 1778, N. 21).

Post occupatam pacatamque armis provinciam, Castrum firmandæ dominationis continendorumque in officio incolarum causâ Ducem communiisse, diserte veteres tradunt auctores; cui nomen datum *Tavastaborg*, unde postea *Tavastbus* effectum, quod aliquando etiam *Kronoborg* appellatum fuisse, testantur (96). Coloniam quoque Svecicam in devictam bello regionem fuisse deductam, testimonio antiqui scriptoris constat indubio; cui tamen utrum in Tavastia proprie dicta sedes assignata fuerit, an in ea Ostrobotniæ ora ubi adhuc Svecicorum colonorum posterius reperiuntur, dubium videri queat.

po-

(96) Chron. Rhythm. Majus p. 23:

The Christne bygde ther et Fäste,  
 Of satre ther i bade wänner of nåste;  
 Thet Hnuð thet heter Tavastaborg,  
 The Hedne hafwa ån thetfdre sorg.

ERICUS OLAI I. e. p. 59 (Ed. Loccen.) *Multis igitur Christianis effectis, validissimis muris fortalium extruitur, & Tavastaborg appellatur, ac munitione necessaria roboratur, custodibus deputatis.*

Alio autem loco, res anni 1496 describens, *Chron. Rhythm.* habet (p. 545): The drogo in för Kronaborg

Man plågar thet Tavastabus kalla.

In Literis Regis BIRGERI, dat. a. 1308, in *castro annunt. Mariæ* (apud HADORPH. *Bih. til Rijn-Chronikorne*, p. I. 199.) jam vocatur *Tavestabus*; cfr. ib. p. 9. Non modo ad continendos in obedientia indigenas, sed etiam ut a *Rufforum* tutiores redderet incursionibus (Careliorum nempe, Russis conjunctorum, aut his ducibus utentium), castrum hoc Ducem erexisse, haud improbabiler docet MESSENIUS, *Secund. T. II. p. 36, & T. XII p. 117.*





pōstēriore tamen sentētia veri specie majore semet dōm-  
mendante (97).

Templorum etiam quorundam ædificandorum *Birgerum* fuisse auctorem, a consilio ejus, incolas ad Christianæ religionis professionem adducere studentis, haud est alienum; certis vero demonstrari posse argumentis, non credimus (98): nec quomodo cæterum res provincie constituerit, aut cui eam regendam tradiderit, constat.

Q 3

MES-

(97) Chron. Rhythm. l. c.

The satte thet land med Christna män, (ita Svecos apellat)  
Ewa som jak wånter thet star än.

Ultima hæc verba docent, scriptoris ævo eam adhuc floruisse coloni-  
am; unde aliam quam Ostrobotniensem illam intendisse, vix potuit: quæ  
res MESSENI narrationi de loco appulsus Classis Svecicæ, ad Tava-  
stos oppugnandos missæ, haud parùm simul addit firmamenti. Cfr. supra  
p. III, not. (84). Alteri vero favet opinioni, quod coloniam constitu-  
tam Castri munitioni subjungat auctor vetus; præterquam quod in pa-  
roecia *Birkåla* varia ostententur vestigia antiquitatis, quæ præcorum mo-  
res Svecorum prodere credas; ex. g. *Båråjån Edrånå*, tumulus e quo  
*judicia olim fuerint dicta*, Tumulus sepulchralis in insula *Råuharin Saari*  
(in lacu *Nåsjärvi*) ubi fragmina urnæ sepulchralis reperta sunt? quam-  
quam hæc ad ætatem Christianis temporibus superiorem spectare viden-  
tur? Cfr. supra p. 119, not. (95)

(98) *Hattulense* templum ædificasse, quod hinc omnium in Tava-  
stia sit antiquissimum, asserit Auctor ill. *Vita Ducis Birgeri* Stockhol-  
miæ 1754 Svet. editæ, p. 77; quo subnixus veterum testimonio? ha-  
denus nescimus. Nec aliud habet quo hanc eandem confirmet opinio-  
nem LIMNELL *Disp. de Tavastia* Cap. Post. §. 5, p. 31, nisi famam  
incertam. Verba ejus talia sunt; *Sexta est Paroecia Hattula, cujus tem-  
plum primum lapideum vetustissimum est, coævumque, ut fama fert,  
arce Tavasteburgensi.* Inter antiquissimas illius terræ Ecclesias fuisse,  
certum est; anno enim jam 1324 Episcopum Aboënsē *Benedictum* eam  
visitasse, discimus ex literis ejusdem, datis in curia sua *Vand* (a. 1324),  
die *beata præscæ virginis*, ubi dicit se *procuratoris suæ officium in Hat-*



MESSENIUS Episcopo Finlandensi (*Beroni*, Cancellario Regis & ejus consanguineo?) civilem quoque in sua Diocesis incolas commissam potestatem fuisse, existimasse videtur (99); quam rem nos affirmare non audemus: qui pariter quæ hujus regionis hoc tempore facies ac quis cultus fuerit, ignoramus (100). Ultra annum Ducem in Fin-

*talum egisse.* Vid. Lib. Eccles. Aboëns. Fol. 152; in quo libro nulla reperiuntur literæ, in Castro Tavastiæ datæ, anno 1319 superiores. Ecclesias autem *Vânö & Hauho* suos pariter eodem fere tempore jam habuisse Pastores, ex literis patet quas a. 1329 *Martinus Curatus in Haw & Johannes Curatus de Vaanö* sigillis suis appotitis confirmasse leguntur; Ibid. Fol. 150. Ac ante a. 1340 Ecclesiam quoque *Såxmåki* suum jam habuisse *Rectorem* sive pastorem, indidem discimus Fol. 1. & 3.

(99) Vid. verba ejus supra, p. III. not. (84) allata, quibus affirmat *Tavastos Christo & Sveciæ regno subjugatos* (Ducem) *Rendamechensi commendasse Antistiti, veluti in utriusque conservandos obedientia, Castri adminiculo, ext.* Sed firmamenta sententiæ suæ idonea desiderantur. Quia autem obedientiæ Episcopi Finlandensis in spiritualibus, ut loqui solebant, subjicerentur, dubium non est.

(100) *Vastis* fuisse adhuc silvis obtectam, certum haberi potest. Unde & aliorum loco reddituum, Episcopo *quatuor pelles* (Sciurorum? an *Erminearum?*) quemque, sive patrem familias sive virum adultum, pendere jussum fuisse, novimus; cfr. *Wihang til Åbo Tidn.* 1785. p. 126. Quod tributum exigui haud fuisse valoris, adeoque nec venationis opportunitatem nec numerum incolarum contemnendum) vel ex infra scriptis literis colligere licet: *Universis presentes litteras inspecturis Johannes Curatus in Vanö, Sveno & Benedictus Fratres sui, salutem in Domino sempiternam. Per presentes noverint universi, nos venerabili Patri Domino Benedicto, Dei gratia Episcopo Aboënsi, unum Fyårdingxbol & unum atansbol terræ in villa Jumalaby in Alandia, pro quarta pelle tributæ Episcopalis de Tavastia, que per officiales Domini Karuli de Ecclesia Haw sublata fuit, impignerasse, tali cum prehabita ratione, quod si predicta pellis aut ejusdem valoris, sufficiens in predictam Ecclesiam Haw infra festum sancti Martini futurum proximum restituta non fuerit, memorata terra, in quantum se per octoginta Mar-*





Finlandia detentum esse, ac sequente demum anno 1250 in Sveciam, morte Regis revocatum, transmississe; communi scriptores consensu tradunt. Unde verum expeditio-

tio-

has Denariorum extendit, eidem Patri Venerabili memorato & ecclesie remanebit perpetuo possidenda. In cuius rei testimonium, quia sigilla propria non habuimus, sigilla virorum discretorum Hermanni Hundæbaeth & Nicotai Fillandk, civium Aboensium, presentibus duximus apponenda. Actum Kustu Anno Domini MCCCXXXtercio, in dominica passionis. Exstant in Libro Privilegior. Eccles. Aboënsis sæpe laudato, Fol. 5. Ad eas autem intelligendas notandum est, Tavaštos tres quidem pelles Episcopo pendere non recusasse; de quarta controversiam fuisse, ut pluribus infra docebitur. Ac dubium non est, quin post expugnatam a Svecis provinciam, silvæ multæ sensim excisæ, agriculturaque aucta fuerit. Anno certe jam 1334 floruisse quodammodo necesse est, quoniam in literis, eodem anno, Dominica proxima post Egidii Abbatibus, communiter datis, Rex Magnus & Episcopus Benedictus dicunt, se in sedacionem controversie inter Dominos Curatos Ecclesiarum Terre Tavaštie ex una parte, & rusticos ibidem ex altera, -- ventilate, -- Compositionem & pactum fecisse & stabilivisse -- quod singulis Curatorum per parrochianos suos de quolibet aratro due carpe ordet planate, vulgariter dicte strucnekarpe, item ratione apparatus una planata carpa avene, & nihil amplius nomine apparatus, (dari debeant). Item tantum feni de tribus aratris quantum de uno aratro ad Castrum dari & deferri solet. Omnia vero alia juri Sacerdotali debita, quomodolibet nominata, secundum antiquitus inductam consuetudinem annuatim exequi a modo in perpetuum tenebuntur. Leguntur Ibid. Fol. 5. Cfr. Bih. til Ljbo Tidn. 1785, p. 123, & quæ ibidem p. 112 sqq. de Edicto R. Magni eod. anno, sexta feria proxima ante Philippi & Jacobi Apostolorum, scripto, disputantur. Ad hanc eandem rem confirmandam atque illustrandam pertinet Bulla Pape Benedicli XII, data Avenione XVI Kal. Julii, Pontificatus sui anno sexto (die 16 Junii 1340); qua ad petitionem Henrici, Hartmani F. Rectoris parrochialis Ecclesie de Säkämäki, severe improbat contumaciam nonnullorum parrochianorum ipsius, qui de proventibus terrarum, vinearum, ortorum, molendinorum, pratorum, possessionum ac aliorum bonorum que infra limites parrochie ipsius ecclesie obtinent, decimas eidem ecclesie solvere indebite contradicebant, quandam pravam consuetudinem, que corruptela dicenda est potius, prebidentes, videlicet





tionis hujus susceptæ annum, 1249 fuisse, MESSENIUS recte jam asseruit (101).

Quod illustrem atque de patria sua immortaliter meritum Ducem BIRGERUM, Auctor noster quasi minus sibi notum *quendam Birgerum Jarl* appellat, id non tam vel contemptui cuidam vel ignorantæ tribuendum, quam stili curæ minus diligenti, more temporis adhibitæ, Cui eidem adscribere decet, quod *Birgerum* nominet *generum* Erici Regis Sveciæ, quem *sororis maritum* dicere debuisset; in quo ERICUM OLAI præeuntem habet, qui *Chronici Rhythmici* auctorem male intellexit, apud quem *hans* (Regis) *Magh*, ampliore vocabuli quam qua vulgo nunc venit significatione, appellatur, licet sororem Regis *Ingeburgim* in matrimonio habuisse, expressis verbis simul doceat. (Cfr. *IHRE Glossar. voc. Mäg*).

*Παρόρσημα* vero manifestum haberi debet, quod auctor *Dissertationis de S. Henrico*, P. I, §. II, p. 6, BIRGERUM Ducem, *comite Petro Arosensium Episcopo, Tavastios religionis pariter atque imperii Sveonum obnoxios esse jussisse*, dicit; quem Episcopum *Petrum THORKILLO CANUTI*, Regni Marscalco, *Carelios* quadraginta circiter annis ferius domanti, hujusmodi operam præstitisse, narrari notum est, & infra commemorabitur. Expeditionis autem in Tavastios

---

*quod de talibus nulli adhuc decimas persolverunt.* Unde intelligitur, auctam & extensam eo tempore vehementer fuisse Tavastorum in agris colendis industriam. Cfr. cit. *Wih. til Ubo Tidn. 1785, p. 124, not.*

(101) *Scond. T. XIII, not. DLXXXVII, p. 68. & 69.* Quare etiam lectionem quam Codex Bibliothecæ nostræ Academicæ habet, in edendo JUUSTENI textu, trium reliquorum quos vidimus consensui prætulimus, licet illa quidem pars Codicis non antiqua, sed *Henrici Brenneri* manu scripta sit; ita ut suspicari sane liceat, errorem hunc ab ipso *Juusteno* esse?